

NOWY EGZAMIN ÓSMOKLASISTY

na 100%

REPETYTORIUM

JĘZYK **POLSKI**

ZGODNE
Z WYMAGANAMI
CKE

kompletne
przygotowanie
do egzaminu

pewniaki
na test

wszystkie lektury
obowiązkowe

G R E G
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Autorzy:

Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG®

Wykorzystano materiały:

Karoliny Cichockiej, Marioli Rokickiej, Doroty Stopki,
Barbary Włodarczyk, Bogumiły Wojnar

Testy:

Karolina Cichocka, Maria Zagnińska

Redaktor prowadząca:

Agnieszka Antosiewicz

Korekta:

Katarzyna Curyło, Karolina Rymut-Kościelniak, Maria Zagnińska

ISBN 978-83-8186-187-8

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.
Kraków

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B

31-979 Kraków

tel. (12) 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.
Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:

Pracownia Register

Okładka:

Aleksandra Zimoch

NOWY *na 100%*
EGZAMIN
ÓSMOKLASISTY

REPETYTORIUM

JĘZYK **POLSKI**

G R E G
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Spis treści

INFORMACJE

Egzamin ósmoklasisty – co musisz wiedzieć?

Jak wygląda egzamin ósmoklasisty?	5
Egzamin z języka polskiego	6
Lista lektur obowiązkowych na egzaminie	8
Strategia rozwiązywania zadań z arkusza	8
Strategia dla piszących wypracowania	8

ANALIZA I INTERPRETACJA

W świecie tekstu	9
Jak zbudowany jest utwór literacki	10
Środki stylistyczne	11
Literatura piękna – podział	13

Teoria

Pewniaki na teście

Przykładowe testy, ćwiczenia, zadania

LIRYKA

Informacje	14
Lektury obowiązkowe	19
Jan Kochanowski	20
Fraszki	20
Pieśni (wybrana pieśń)	29
Treny	34
Wybrane wiersze	37
Krzysztof Kamil Baczyński	37
Zbigniew Herbert	37
Bolesław Leśmian	38
Czesław Miłosz	39
Tadeusz Różewicz	40
Wisława Szymborska	41
Stanisław Jerzy Lec	43
Sprawdź się!	44

EPIKA

Informacje	46
Lektury obowiązkowe z klas IV–VI	51
Jan Brzechwa	52
Akademia Pana Kleksa	52
Clive Staples Lewis	63
Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa	63
Ferenc Molnár	73
Chłopcy z Placu Broni	73
John Ronald Reuel Tolkien	80
Hobbit, czyli tam i z powrotem	80
Janusz Christa	89
Kajko i Kokosz. Szkoła latania	89

Spis treści

		Teoria	Pewniaki na teście
GATUNKI MIESZANE	Lektury obowiązkowe z klas VII–VIII	93	
	Adam Mickiewicz	94	
	Reduta Ordon	94	96
	Świtezianka	97	99
	Pan Tadeusz (wybrane księgi)	101	108
	Charles Dickens	111	
	Opowieść wigilijna	111	115
	Henryk Sienkiewicz	118	
	Latarnik	118	121
	Quo vadis (fragmenty)	123	134
EPIKA	Stefan Żeromski	135	
	Szyfrowe prace (fragmenty)	136	143
	Aleksander Kamiński	144	
	Kamienie na szaniec	145	151
	Antoine de Saint-Exupéry	155	
	Mały Książę	155	164
	Sławomir Mrożek	167	
	Artysta	167	168
	Sprawdź się!		171
	Informacje	173	
DRAMAT	Lektury obowiązkowe	176	
	Adam Mickiewicz	177	
	Dziady cz. II	177	181
	Juliusz Słowacki	184	
	Balladyna	184	191
	Aleksander Fredro	195	
	Zemsta	195	199
	Sprawdź się!		203
	Jak liczyć słowa	205	
	Lektury dopuszczone do wypracowania	206	
FORMY WYPOWIEDZI	Rozprawka	207	210
	Opowiadanie twórcze	213	216
	Przemówienie	218	220
	Krótkie formy – ogłoszenie, zaproszenie	223	224
	Analiza tekstu ikonicznego	226	227
	Kształcenie językowe	228	
KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE	Fleksja	240	
	Składnia	248	
	Słowotwórstwo	256	
	KLUCZ ODPOWIEDZI		259

Egzamin z języka polskiego

Trzydniowy egzamin ósmoklasisty zaczyna się obowiązkowym egzaminem z języka polskiego. Uczniowie zdają go w pierwszy dzień. Trwa 150 minut, podczas których muszą uporać się ze wszystkimi zadaniami zawartymi w arkuszu.

ARKUSZ EGZAMINACYJNY SKŁADA SIĘ Z DWÓCH CZĘŚCI:

1 TEST

Test zawiera dwa teksty. Jeden z nich jest **tekstem literackim** (poezja, fragment epiki lub dramatu), a drugi **tekstem nieliterackim** (tekst naukowy, popularnonaukowy, publicystyczny). Arkusz będzie zawierał dwa zestawy pytań do tych tekstów. Pytania będą zamknięte i otwarte.

■ **Zadania zamknięte** wymagają wybrania odpowiedzi spośród podanych:

■ **zadania wielokrotnego wyboru**

Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

W kontekście całego utworu użyte w nim sformułowanie *towar niechodliwy* oznacza towar, który

- A. bardzo trudno sprzedać.
- B. był modny w poprzednim sezonie.
- C. jest przeznaczony tylko dla teatrów.
- D. dosyć łatwo zniszczyć.

■ **zadania typu prawda-fałsz**

Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W utworze przedstawiona jest refleksja na temat natury ludzkiej.	P	F
2.	Z utworu wynika, że ludzie nie mają wpływu na decyzje innych.	P	F

■ **zadania na dobieranie**

Do każdego elementu kompozycyjnego dopisz odpowiadające mu wydarzenie. Wpisz do tabeli odpowiednie oznaczenia literowe.

- A. Wykupienie całego zapasu półpancerzy przez klientów.
- B. Wspólne łowienie ryb przez narratora i staruszka.
- C. Odegranie scenki w sklepie przez staruszka i pana Eugeniusza.
- D. Zaopatrzenie domu handlowego w półpancerze praktyczne.

	Element kompozycyjny	Wydarzenie
1.	Zawiązanie akcji	
2.	Punkt kulminacyjny	
3.	Rozwiązanie akcji	

Analiza i interpretacja

W świecie tekstu

TEKST

Najogólniej **tekstem jest każdy zapisany ciąg słów, który da się wyodrębnić jakoś całość**, która przekazuje jakieś treści – czyli jest komunikatem. Ze względu na funkcje można podzielić teksty na:

teksty użytkowe

Teksty informacyjne – przekazują wiedzę o rzeczywistości w sposób jak najbliższy prawdzie. Dominują zdania oznajmujące, brak nacechowania emocjonalnego. Pełnią funkcję informatywną.

Teksty reklamowe – reklama jest tekstem perswazyjnym, czyli zachęcającym do podjęcia jakiegoś działania, decyzji, np. kupienia czegoś.

Inne teksty użytkowe – wykorzystywane powszechnie w różnych sytuacjach:

- instrukcja
- dedykacja
- podanie
- zaproszenie
- życiorys, CV
- ogłoszenie
- list oficjalny

teksty publicystyczne

Wypowiedzi na określony temat, np. bieżących wydarzeń, społeczeństwa, polityki, kultury i innych. Wykorzystywane w środkach masowego przekazu powinny docierać do szerokiego grona odbiorców. Charakteryzują się prostym językiem, bywają nacechowane emocjonalnie.

Teksty dziennikarskie – najczęstsze gatunki:

- artykuł
- esej
- felieton
- informacja prasowa
- reportaż
- komentarz
- recenzja

teksty naukowe

Teksty naukowe – wypowiedzi, które mają przekazać określoną wiedzę. Odznaczają się zachowaniem obiektywności, brakiem słownictwa nacechowanego emocjonalnie, logicznym układem, zawierają terminologię naukową, słownictwo fachowe. Zwykle zawierają bibliografię, przypisy.

Teksty popularnonaukowe – teksty naukowe napisane w sposób bardziej przystępny dla czytelników nieposiadających wiedzy fachowej z danej dziedziny. Mają na celu przedstawianie i upowszechnianie wiedzy z różnych zakresów nauki, prezentowanie osiągnięć, odkryć.

teksty literackie – literatura piękna

To ogół tekstów – pisanych prozą lub wierszem – o charakterze artystycznym. Posiadają funkcję estetyczną.

Literaturę dzieli się na rodzaje:

- lirykę
- epikę
- dramat

Rodzaje dzielą się na gatunki.

Występują też gatunki mieszane, które łączą w sobie cechy wielu gatunków, rodzajów literackich.

Liryka

LIRYKA – to jeden z trzech (obok epiki i dramatu) rodzajów literackich, obejmujący utwory, w których nadrzędną rolę odgrywa **podmiot liryczny**. Utwory te **przedstawiają przeżycia wewnętrzne podmiotu lirycznego** poprzez wypowiedź monologową (rzadziej dialogową), cechują się subiektywizmem. Język podporządkowany jest **funkcji poetyckiej i funkcji ekspresywnej (wyrażanie emocji) języka**. W porównaniu do pozostałych rodzajów literackich cechuje się występowaniem **wielu środków stylistycznych**. Utwór liryczny zazwyczaj dzieli się na **wersy i strofy**, często występują **rymy**.

TYPY LIRYKI

- **Liryka bezpośrednia** – podmiot liryczny wyraża się w pierwszej osobie, wyznaje swoje uczucia, opisuje przeżycia.
- **Liryka pośrednia** – podmiot liryczny wyraża swoje uczucia poprzez opisy sytuacji, zdarzenia, nie wypowiada się wprost. Wyraża się w trzeciej osobie lub bezosobowo.
- **Liryka podmiotu zbiorowego** – podmiot liryczny to „my” liryczne, wypowiada się, prezentując uczucia, przemyślenia określonej zbiorowości.
- **Liryka zwrotu do adresata** – podmiot liryczny kieruje swoją wypowiedź do konkretnego adresata (człowieka, przedmiotu, Boga, zjawiska abstrakcyjnego, idei).

Podział liryki ze względu na temat: **liryka miłosna, religijna, patriotyczna, refleksyjna, opisowa, apelu, refleksyjno-filozoficzna** i inne.

ELEMENTY UTWORU LIRYCZNEGO

Podmiot liryczny – to inaczej osoba mówiąca w wierszu. Trzeba pamiętać, że **nie można utożsamiać podmiotu lirycznego z autorem wiersza**. Podmiot liryczny może zwracać się do **adresata wiersza**, ale adresat nie zawsze jest ujawniony.

Wers – to podstawowa jednostka w budowie wiersza, jedna samodzielna linijka.

Strofa – inaczej zwrotka. To powtarzający się w utworze lirycznym układ wersów oddzielonych od siebie graficznie.

Refren – wers lub grupa wersów, np. cała zwrotka lub jeden wers, powtarzająca się regularnie w utworze lirycznym.

Rym – powtarzające się podobne brzmieniowo zakończenia wyrazów w wersie.

Rytm – dostrzegalna przez odbiorcę utworu powtarzalność głosek, akcentów, pauz, wersów lub innych części.

GATUNKI LIRYCZNE

Nazwa	Charakterystyczne cechy	Przykłady
Fraszka	Krótki, wierszowany utwór, najczęściej żartobliwy, oparty na dowcipnym pomysle; często zakończony puentą.	J. Kochanowski: <i>Na lipę, Na nabożną, Na zdrowie, Na dom w Czarnolesie</i> J. Twardowski: <i>Nie łabędzi śpiew, Ratunek, Z bliska</i>
Tren	Utwór liryczny poświęcony osobie zmarłej, rozpamiętujący jej zalety i dokonania; wyrażający uczucia smutku, żalu, rozpacz.	J. Kochanowski <i>Treny</i> W. Broniewski <i>Brzoza</i>

Lektury obowiązkowe

Uwaga!

Utwory liryczne obowiązkowe na egzaminie!

- Jan Kochanowski *Fraszki* – wybór
- Jan Kochanowski – wybrana *Pieśń*
- Jan Kochanowski *Treny* (w tym treny VII, VIII)

Opracowania wybranych utworów:

Krzysztofa Kamila Baczyńskiego,
Zbigniewa Herberta, Bolesława Leśmiana,
Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza,
Wisławy Szymborskiej, oraz aforyzmów
Stanisława Jerzego Leca.

- D. rozkojarzeniu
- E. neologizmami
- F. archaizmami

Zadanie 2

Z podanych niżej wariantów wybierz te, które właściwie uzupełniają zdanie dotyczące *Trenu VIII*.

W *Trenie VIII* Jana Kochanowskiego ważnym elementem budowy jest A/B. Figura ta prezentuje C/D.

- A. analogia
- B. kontrast
- C. szczęśliwy dom, w którym obecna jest Urszulka, i smutek rodziny po jej śmierci
- D. żal ojca po stracie dziecka

Zadanie 3

Który środek stylistyczny został użyty w *Trenie VIII* Jana Kochanowskiego, by skonfrontować to, jak dom Kochanowskich wyglądał przed śmiercią Urszulki, a jak wygląda po jej odejściu? Z czego złożone są te obrazy?

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4

Jakie cechy świadczą o nowatorstwie *Trenów* Jana Kochanowskiego? Zapoznaj się ze zdaniem w tabelce i wpisz znaki X we właściwe miejsca.

		Prawda	Fałsz
1.	Jan Kochanowski poświęcił treny nie sławnej osobie, tylko małemu dziecku.		
2.	Cykl trenów Jana Kochanowskiego nie wymienia zalet zmarłej osoby.		
3.	Jan Kochanowski napisał nie jeden, tylko pięć trenów.		
4.	Cykl trenów Jana Kochanowskiego przedstawia te same elementy, co tren starożytny: pochwałę zmarłej osoby, żal po śmierci, pocieszenie i przestrozę.		
5.	Treny Jana Kochanowskiego napisane są wierszem bezrymowym.		
6.	Jan Kochanowski napisał nie jeden tren, ale cykl dziewiętnastu utworów.		
7.	Jan Kochanowski poświęcił treny zmarłej piętnastoletniej córce.		
8.	Treny Jana Kochanowskiego nie opisują uczuć podmiotu lirycznego.		

Zadanie 5

Poniżej podano trzy wybrane wersy z *Trenu VIII* Jana Kochanowskiego. Postaraj się „przetłumaczyć” podkreślone wyrazy na język współczesny.

- A. Nie dopuściłaś nigdy matce się frasować.
- B. Nie masz zabawki, nie masz rozśmiać się nikomu.
- C. A serce swej pociechy darmo upatruje.

Zadanie 6

Przypomnij sobie treść *Trenu VIII* Jana Kochanowskiego i opisz w kilku zdaniach jego bohaterkę.

.....

.....

.....

.....

Wybrane wiersze

Krzysztof Kamil Baczyński

Krzysztof Kamil Baczyński używał pseudonimów: Jan Bugaj, Emil, Jan Krzyski, Krzysztof, Piotr Smugosz, Krzysztof Zieliński, Krzyś. Urodził się w **1921 r.** w Warszawie, został zastrzelony w **1944 r.** w tym samym mieście. Był poetą czasu wojny, podchorążym Armii Krajowej, podharcmi- strzem Szarych Szeregów. Poeta należał do Pokolenia Kolumbów, w czasie okupacji był związany z pismem „Płomienie” oraz miesięcznikiem „Droga”. Zginął podczas powstania warszawskiego jako żołnierz batalionu „Parasol” Armii Krajowej.

” Z głową na karabinie

Podmiotem lirycznym wiersza jest żołnierz, którego młodość została przekreślona przez wybuch II wojny światowej. Młodzieniec czuje się porwany przez wir historii (*obskoczony przez zdarzeń zamęt*) i osaczony przez nieuchronnie zbliżającą się śmierć (*Nocą słyszę, jak coraz bliżej / drząc i grając krąg się zaciska*). Do niedawna był szczęśliwy, świat wydawał mu się miejscem pięknym i przyjaznym (*bujne obłoki były dla niego jak uśmiech matki*). Młodzieńczą miłością pokochał jednak *wielkie sprawy*, tzn. wolność ojczyzny. Podmiot liryczny przewiduje swoją śmierć, wydaje mu się ona nieunikniona. Pisze o niej w sposób metaforyczny (przenośny), wykorzystując podobieństwo śmierci i snu (*a ja prześpię czas wielkiej rzeźby / z głową ciężką na karabinie*).

Zbigniew Herbert

Poeta urodził się w **1924 r.** we Lwowie. Studiował ekonomię. Pisał wiersze, dramaty, był także autorem słuchowisk. W latach 50. nie pisał, wyrażając w ten sposób protest wobec poświęcenia sztuki polityce. W latach 80. był uważany za głównego poetę opozycji (to znaczy, że swoją poezją demonstrował niechęć wobec władz w kraju). Był laureatem wielu prestiżowych nagród literackich. Debiutował tomikiem wierszy *Struna światła*, a najbardziej jest znany z cyklu wierszy poświęconych Panu Cogito. Zmarł w **1998 r.**

” Pudełko zwane wyobraźnią

Osoba mówiąca w wierszu zwraca się do odbiorcy, **zachęcając go do uruchomienia wyobraźni i tworzenia wymyślonych, fantastycznych światów**. Tłumaczy mu, jak może to zrobić. Kukanie kukułki z zegara wiszącego na ścianie pozwala wyobrazić sobie cały las, gwizdnięcie stworzy rzekę łączącą góry z dolinami, chrząknięcie – miasto z wieżą, murem i żółtymi domkami *jak kostki do gry*. Zamknięcie oczu spowoduje, że zapadnie noc i wszystko zasypie śnieg, a w mroku będzie błyszczeć tylko tarcza zegara. Być może adresatem wypowiedzi jest dziecko, które znudzone siedzi wieczorem w pokoju, w którym na ścianie znajduje się zegar z kukułką, i bawi się kostkami do gry. Tytułowym *pudełkiem zwanym wyobraźnią* może być nasza własna fantazja, ale też wspomniany zegar.

W wierszu znajduje się wiele różnorodnych środków stylistycznych.

Przypomnij sobie!

Metafora – inaczej przenośnia, to wyrażenie, którego nie wolno rozumieć dosłownie. Zestawienie słów nabiera w nim specjalnego, przenośnego znaczenia.

Środek stylistyczny	Przykład	Funkcja
porównanie	<i>jak kostki do gry</i>	wzmacnia plastyczność obrazu
metafora	<i>zielone płomyki drzew, sowa krajo- brazu</i>	wzmacnia plastyczność obrazu, podkreśla nastrój, zaciekawia odbiorcę

Epika

EPIKA – to jeden z trzech (obok liryki i dramatu) rodzajów literackich, obejmujących utwory, w których wydarzenia przedstawione są przez **narratora**. Jest to utwór wielowątkowy, występuje wielu bohaterów, pojawiają się dialogi i monologi. Fabuła, składająca się z wielu wątków, zbudowana jest z opowieści o wydarzeniach i bohaterach. Utwory epickie zwykle są pisane prozą, ale zdarzają się utwory pisane wierszem (np. *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza).

Zanim przeczytasz!

Zwróć uwagę na wszystkie
elementy świata przedstawionego:

- czas akcji
- miejsce akcji
- bohaterowie
 - » bohater główny
 - » bohater drugoplanowy (poboczny)
 - » bohaterowie epizodyczni
- wydarzenia

ELEMENTY UTWORU EPICKIEGO

Fabuła – wszystkie wydarzenia przedstawione w utworze. Składa się na nią jeden (w przypadku noweli) lub kilka ciągów zdarzeń skupionych wokół danego wydarzenia lub postaci – **wątek**. Fabuła może być wielowątkowa – w powieściach – wówczas występuje wątek główny, wątki poboczne i epizodyczne. Na fabułę składa się również akcja utworu.

Akcja – ciąg zdarzeń, który da się wyodrębnić z fabuły. Akcję można podzielić na następujące elementy:

- zawiązanie akcji – rozpoczęcie akcji,
- ekspozycja – zapoznanie z postaciami, światem przedstawionym,
- rozwinięcie akcji,
- punkt kulminacyjny,
- rozwiązanie akcji.

Uwaga! Akcja jest częścią fabuły. Fabuła jest szersza. Tę zależność dobrze obrazuje *Pan Tadeusz*. Akcja rozpoczyna się od powrotu Tadeusza do Soplicowa, a kończy zaręczynami, natomiast fabuła obejmuje wiele lat – w tym wcześniejsze dzieje Jacka Soplicy.

BOHATER LITERACKI

	Typ	Przykład
Bohater literacki to postać literacka, której dzieje i charakter odgrywają zasadniczą rolę w utworze, wytyczają bieg jednego z wątków lub ilustrują problem. Każda epoka wykreowała swój typ bohatera.	Tytułowy – bohater przedstawiony w tytule.	<i>Pan Tadeusz</i> – Tadeusz <i>Balladyna</i> – Balladyna
	Główny (pierwszoplanowy) – to postać w utworze, która jest najważniejsza, ma wpływ na przebieg najważniejszych wątków w utworze.	<i>Pan Tadeusz</i> – Tadeusz, Zosia, Jacek Soplica <i>Opowieść wigilijna</i> – Ebenezer Scrooge
	Drugoplanowy – postać, która nie wpływa na wydarzenie, choć pozostaje w związku z głównym wątkiem, głównym bohaterem.	<i>Opowieść wigilijna</i> – Bob Cratchit
	Epizodyczny – bohater, który występuje w utworze w wątkach pobocznych, niezwiązanych z głównym tokiem zdarzeń, nie ma wpływu na ich przebieg.	<i>Opowieść wigilijna</i> – chłopiec kupujący indyka

	Typ	Przykład
Bohater literacki	Zbiorowy – bohaterem jest określona grupa, zbiorowość. Mówimy o bohaterze zbiorowym, gdy w utworze nie da się wyodrębnić głównego bohatera spośród opisanej grupy, społeczności.	<i>Pan Tadeusz</i> – szlachta <i>Chłopi</i> – mieszkańcy wsi Lipce
	Pozytywny – postać tak skonstruowana, by czytelnik mógł się z nią solidaryzować, uznać za wzór do naśladowania. Często występuje w literaturze tendencyjnej.	<i>Balladyna</i> – Alina
	Negatywny – postać literacka obdarzona wyostrożonymi negatywnymi cechami, skonstruowana w taki sposób, by czytelnik nie mógł się z nią solidaryzować. Występuje w literaturze tendencyjnej oraz w gatunkach popularnych (powieść sensacyjna, kryminalna).	<i>Quo vadis</i> – Neron <i>Pan Tadeusz</i> – major Płut <i>Balladyna</i> – Balladyna
	Statyczny – rodzaj bohatera literackiego, którego postawa nie zmienia się w toku utworu.	<i>Quo vadis</i> – Petroniusz
	Dynamiczny – bohater literacki, który przechodzi zmianę pod wpływem wydarzeń w utworze.	<i>Quo vadis</i> – Marek Winicjusz <i>Pan Tadeusz</i> – Jacek Soplica

Narracja – to słowna prezentacja ciągu zdarzeń w utworze epickim, składają się na nią opisy, opowiadanie, relacjonowanie wydarzeń, wprowadzanie innych warstw językowych (dialogów, wypowiedzi bohaterów). Wyróżniamy typy narracji:

- **narracja pierwszoosobowa** – narrator wypowiada się w 1. osobie l. poj. Przedstawia zdarzenia, w których uczestniczył lub był świadkiem oraz komentuje je – wyraża swoje myśli, przeżycia, wrażenia, wypowiada opinie o bohaterach i wydarzeniach.
- **narracja trzecioosobowa** – narrator wypowiada się w 3. osobie l. poj. Nie jest uczestnikiem wydarzeń, stoi z boku, przygląda się i relacjonuje z dystansu. Jest wszechwiedzący, zna myśli, przeżycia, motywacje bohaterów, ale ich nie ocenia. Nie wygłasza swoich opinii, nie zdradza swoich przekonań ani uczuć.

GATUNKI EPICKIE

Nazwa gatunku	Charakterystyczne cechy	Przykłady
Bajka *****	Niewielki utwór literacki, wierszowany, alegoryczny (wady i zalety ludzi są w nim przedstawione najczęściej pod postacią zwierząt), zawiera pouczenie, czyli morał . Bajka może mieć formę krótką, zbliżoną do dowcipu (wtedy mówimy o bajce epigramatycznej) lub dłuższą (opowiadania) i taką bajkę określamy jako narracyjną.	I. Krasicki <i>Czapla, ryby i rak</i> – bajka narracyjna Bajki epigramatyczne: <i>Pan i pies</i> <i>Mądry i głupi</i> <i>Ptaszki w klatce</i> <i>Dewotka</i>
Baśń *****	Utwór fantastyczny, w którym świat prawdopodobny łączy się ze światem fantastycznym. Postacie fantastyczne często ingerują w losy bohaterów prawdopodobnych (np. wróżka w los Kopciuszka). Bohaterowie posługują się magicznymi przedmiotami. W wielu baśniach pojawia się uosobienie; można powiedzieć, że jest to charakterystyczny „chwyt” baśniowy. Dobro zawsze zwycięża, zło zostaje ukarane. Baśnie to pierwsza nauka moralności, czyli umiejętności odróżniania dobra od zła.	<i>Kopciuszek</i> <i>Śpiąca królewna</i> <i>Królewna Śnieżka</i> <i>Kije samobije</i> <i>Kot w butach</i> Uwaga: baśnie są utworami anonimowymi; pisarze spisali tylko znane już wcześniej historie.
Epopcja/epos *****	Długi utwór epicki, z reguły pisany wierszem, przedstawiający dzieje legendarnych lub historycznych bohaterów na tle ważnego dla danej społeczności momentu dziejowego.	Homer: <i>Iliada</i> , <i>Odyseja</i> A. Mickiewicz <i>Pan Tadeusz</i>

John Ronald Reuel Tolkien

John Ronald Reuel Tolkien urodził się w **1892 r.**, w Bloemfontein. W 1911 r. rozpoczął w Oxfordzie studia filologii klasycznej. Brał udział w I wojnie światowej. W latach 1917–1918 zaczął pisać opowieści, które weszły w skład *Silmarillionu*. Latem 1920 r. zaproponowano Tolkienowi pracę wykładowcy języka angielskiego na uniwersytecie w Leeds, a w 1924 r. otrzymał tytuł profesora języka angielskiego (stanowisko to utworzono specjalnie dla niego) i w wieku 32 lat stał się jednym z młodszych profesorów w brytyjskim szkolnictwie wyższym. *Hobbit* narodził się z opowiadań „na dobranoc” w dzieciinnym pokoju synów Tolkiena, ukazał się 21 IX 1937 r., praca nad *Władcą Pierścieni* trwała z przerwami od roku 1936 do 1949. W 1949 r. opublikowano *Rudego Dżila i jego psa*. Szybko okazało się, że *Władca...* jest czymś więcej niż tylko bestsellerem o międzynarodowym zasięgu. Niektórzy pisarze próbowali naśladować styl tolkienowskich opowieści, powodzenie książki chcieli wykorzystać filmowcy, po tematy tolkienowskie sięgali malarze i kompozytorzy. Przede wszystkim tworzył się spontaniczny ruch fanów.

W 1959 r. pisarz przeszedł na emeryturę i rzadziej pojawiał się na uczelni. Porządkował jeszcze swoje sprawy naukowe i edytorskie. Zmarł w **1973 r.**

» Hobbit, czyli tam i z powrotem

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Akcja powieści rozgrywa się w czasach **Trzeciej Epoki** Tolkienowskiego świata i trwa około roku. Miejscem akcji jest **Śródziemie** – fantastyczna kraina.

BOHATEROWIE

- **Bilbo Baggins** – główny bohater, hobbit – postać wymyślona przez autora powieści. Ma okrągły brzusek i owłosione stopy o grubej podeszwie. Hobbici są niżsi od ludzi, potrafią się bezszelestnie poruszać. Bilbo jest wielbicielem wygód i smakoszem. Wyrusza na wyprawę pod przymusem, ale potem staje się wielkim entuzjastą wędrowek i przygód. Jest odważny, w drużynie zajmuje stanowisko włamywacza, czyli kogoś odpowiedzialnego za przewidywanie niebezpieczeństw, znajdowanie bezpiecznych dróg, rozwiązywanie trudnych sytuacji.
- **Gandalf** – bohater drugoplanowy, czarodziej, namawia Bilba na wyprawę po skarb, opiekuje się drużyną, tajemniczy.
- **Krasnoludy (Dwalin, Balin, Kili, Fili, Dori, Nori, Ori, Oin, Gloin, Bifur, Bofur, Bombur, Thorin Dębowa Tarcza)** – bohaterowie drugoplanowi. Chciały odebrać smokowi Sma-ugowi skarb zagarnięty przez niego ich przodkom. Krasnoludy zaślepią złoto i klejnoty – to była ich słabość. Nie chcieli się nimi podzielić z ludźmi z Miasta na Jeziorze. Dzięki sprytowi Bilba wzięty udział w Bitwie Pięciu Armii po stronie dobra.
- **Beorn** – bohater epizodyczny, człowiek-niedźwiedź, zaciekły wróg goblinów i wargów (potężnych wilków). Strzegł okolicy na skraju Mrocznej Puszczy.
- **Bard** – bohater epizodyczny, człowiek; zabił smoka, był niezwykle odważny, uratował swoje miasto i jego mieszkańców od zagłady.

Plemiona zamieszkujące świat powieści:

- **gobliny**: istoty stworzone przez władcę ciemności, Saurona; złe, przewrotne i okrutne;
- **trolle**: złe, okrutne i bardzo niebezpieczne dla ludzi, pod wpływem światła zamieniały się w skały;
- **elfy**: piękne i bardzo mądre, mają bardzo dużą wiedzę i są specjalistami od wszelkich nowin, mieszkają w Rivendell, gdzie gospodarzem jest Elrond;
- **wargowie**: potężne wilki, sprzymierzeńcy goblinów, bardzo złe i agresywne;
- **krasnoludy**: doskonali rzemieślnicy, mieszkali w podziemnych jaskiniach, które pięknie ozdabiali;
- **ludzie**: podobni do nas, są wśród nich bohaterowie i tchórze;
- **hobbici**: mieszkańcy Hobbitonu, weseli, pełni optymizmu, uwielbiają dobrze zjeść, słuchać starych opowieści, palić fajki, nie lubią zabijać i rzadko biorą udział w walce, jeśli jednak się to już stanie, są mężni i dzielni.

Hobbiton na potrzeby ekranizacji filmowej powstał w Nowej Zelandii.

PLAN WYDARZEŃ

1. Wizyta Gandalfa i krasnoludów u Bilba Bagginsa.
2. Wyruszenie na wyprawę po skarb.
3. Spotkanie z trollami.
4. Niebezpieczeństwo – w podziemnym państwie goblinów.
5. W niewoli u elfów.
6. U stóp Samotnej Góry.
7. Spotkanie Bilba ze smakiem.
8. Bitwa Pięciu Armii.
9. Powrót Bilba do domu.

KRÓTKIE STRESZCZENIE

W Bag End w Śródziemiu w bardzo przyjaznej norcie mieszkał hobbit – Bilbo Baggins. Pewnego dnia odwiedził go Gandalf, stary czarodziej. Poszukiwał kogoś, kto mógłby wziąć udział w tajemniczej wyprawie. Bilbo nie chciał nawet o tym myśleć. Grzecznie wyprosił gościa, zapraszając go następnego dnia na herbatę. Gandalf wyrył na drzwiach ledwo widoczny znak. Nazajutrz w porze podwieczorku pojawili się u Bilba nieoczekiwani goście – krasnoludy. Przyszło ich trzynastu, a dopiero na samym końcu pojawił się Gandalf. Krasnoludy poszukiwały włamywacza, jako czternastego kompana wyprawy, która miała na celu odbicie Góry. Chcieli pokonać Smoka Smauga, który pilnował skarbów skradzionych krasnoludom. Bilbo dowiedział się z krasnoludzkich pieśni, jaka była ich historia.

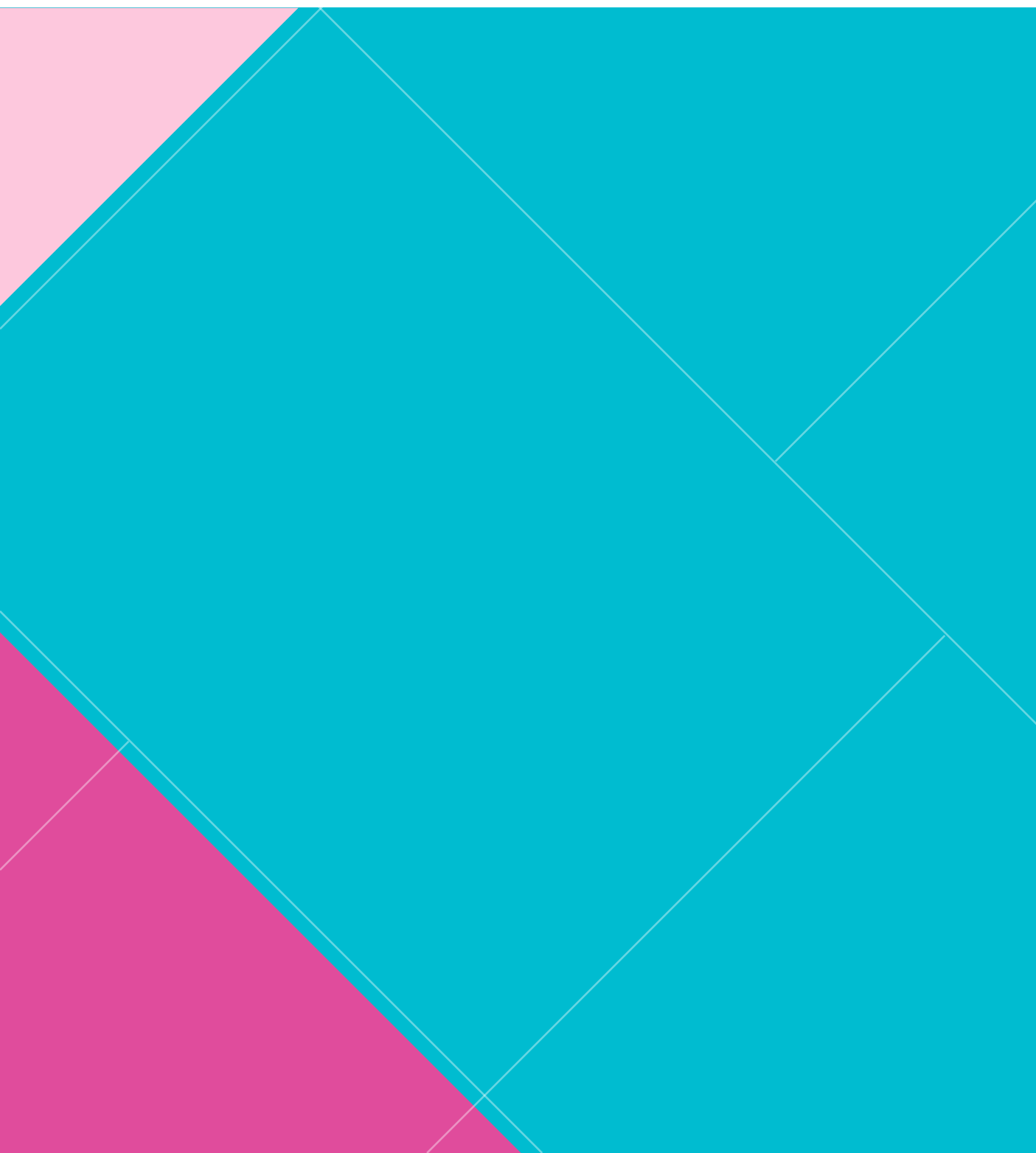
Następnego dnia hobbit obudził się sam w domu. Po chwili przyszedł Gandalf i wyprawił go w drogę. Zdezorientowany i niezadowolony Bilbo jechał na kucu za krasnoludami. Gdy zapadł zmrok, w lesie dało się dostrzec światło. Bilbo jako włamywacz miał sprawdzić, skąd pochodzi. Okazało się, że były to trzy wielkie trolle. Pojmały krasnoludów, ale na szczęście dzięki sprytowi Bilba udało się wyjść cało z opresji – trolle skamieniały od słonecznych promieni. W ich jaskini bohaterowie znaleźli trochę jedzenia i miecze. Następnie udali się do domu Elronda. Tam Elrond odczytał mapę, którą miały krasnoludy – zdradzała tajemne wejście do Góry.

Kompania wyruszyła w drogę. Dotarli do Gór Mglistych, gdzie znaleźli schronienie w jaskini. Okazało się, że było to wejście do siedziby goblinów, która znajdowała się w podziemiach gór. Zostali pojmani. Na szczęście uratował ich Gandalf, a Wielki Goblin został zabity. Uciekli wszyscy poza Bilbem, który pozostał w podziemiach. Znalazł tam tajemniczy pierścień. Należał on do stworu imieniem Gollum. Stwór uwielbiał zagadki. Dzięki nim i mocy pierścienia, który sprawiał, że noszący go stawał się niewidzialny, Bilbowi udało się uciec. Dołączył do krasnoludów i wszyscy wyruszyli w dalszą drogę. Niestety, zaczęło ich ścigać plemię wargów – wielkich wilków sprzymierzonych z goblinami. Wyprawa została uratowana przez wielkie orły, które przeniosły ich w wysokie góry. Po krótkim odpoczynku orły zniosły wszystkich na dół. Kampania dostała do domu Beorna. Ten ugościł ich i dał zapasy na dalszą podróż. Krasnoludy i Bilbo dotarli na skraj Mrocznej Puszczy. Tam Bombur wpadł do czarnej rzeki, która powodowała śpiączkę. Wpadli też w sieci wielkich pajaków. Bilbo uratował kompanów dzięki pierścieniowi. Następnie zostali uwięzieni przez elfy, ale udało im się uciec w beczkach spławianych Leśną Rzeką. Dotarli do Miasta na Jeziorze.

Wyprawa postanowiła zakraść się do Samotnej Góry. Bilbo wszedł do środka i zobaczył smoka śpiącego wśród skarbów i złota. Hobbit wyniósł Arcyklejnot – Serce Góry. Smok zbudził się i z wściekłości napadł na Miasto na Jeziorze. Do Samotnej Góry zbliżały się armie elfów i ludzi. Thorin wezwał inne plemiona krasnoludów. Nadciągnęły armie goblinów i wargów. Odbędzie się Bitwa Pięciu Armii. Bilbo stracił przytomność, mając na ręku pierścień – był niewidzialny. Do walk włączyły się orły i dzięki temu Góra została obroniona i oddana krasnoludom.

Bilbo wrócił do domu. Tam trwała wyprzedaż jego mienia. Na szczęście udało mu się odzyskać swoje sprzęty. Bilbo zaczął pisać pamiętnik pt. *Tam i z powrotem, wakacje pewnego hobbita*.

Kształcenie językowe

Kształcenie językowe

Zróżnicowanie wypowiedzi

Oficjalne i nieoficjalne sytuacje mówienia

Oficjalne sytuacje mówienia	Nieoficjalne sytuacje mówienia
■ Nadawca i odbiorca traktują siebie z dystansem, jako przedstawicieli określonych grup społecznych, zawodowych, środowiskowych, a nie jako prywatne osoby. ■ Przykłady: wystąpienie sejmowe, rozmowa ucznia z dyrektorem szkoły, udział w dyskusji radiowej, pisanie pisma o przyjęcie do szkoły. ■ Często stosowane są wyrazy charakterystyczne dla danej dziedziny wiedzy czy techniki (terminy) oraz wyrazy nacechowane urzędowością, np. <i>uiścić, konsumpcja</i>.	■ Nadawca i odbiorca traktują siebie jako osoby prywatne. ■ Przykłady: rozmowa towarzyska, zwierzanie się przyjaciółce, dopingowanie kolegów, zapiski na internetowych forach, pisanie prywatnego listu. ■ W wypowiedziach często pojawiają się wyrazy nacechowane emocjonalnie i/lub pochodzące z gwary, żargonu, potoczne, np. <i>super, beznadzieja, dno, laska</i>.

Język mówiony a język pisany

Język mówiony	Język pisany
■ bardziej spontaniczny, ■ swobodna składnia, wspomagana gestami i mimiką, ■ zdania niedokończone, niepełne, pojedyncze, ■ przeskoki myślowe, powtórzenia, ■ wyrazy nacechowane emocjonalnie, ■ częste wyrazy charakteryzujące sytuację mówienia i do niej się odnoszące, np. zaimki <i>tu, teraz, zaraz, wczoraj</i>, ■ wyrazy typu <i>no, wiesz</i>, niezrozumiałe poza określonym dialogiem, ■ mniej poprawność – nadawca nie ma czasu zastanowić się nad wypowiedzią ani poprawić usterek, ■ udział środków brzmieniowych: intonacji, siły głosu, akcentu, ■ bezpośredni kontakt nadawcy z odbiorcą – natychmiastowa reakcja na wypowiedź, ■ jednorazowość wypowiedzi.	■ uporządkowanie i spójność wypowiedzi, ■ staranna składnia, ■ duża liczba zdań złożonych podrzędnie, często zdań złożonych wielokrotnie, ■ konstrukcje z imiesłowowym równoważnikiem zdania, ■ wyrazy obce i ograniczone zawodowo, ■ wiele synonimów, ■ sygnały graficzne (akapity) oznaczające podział tekstu, ■ większa poprawność i staranność – nadawca ma czas zastanowić się nad tworzonym tekstem oraz poprawić ewentualne usterki, ■ osłabiona więź nadawcy z odbiorcą – brak bezpośredniego kontaktu, ■ trwałość wypowiedzi.

Typy podmiotów		
Nazwa	Objaśnienie	Przykłady
gramatyczny	Wyrażony w mianowniku, najczęściej spotykany.	<i>Nauczyciel oddał nasze kartkówki.</i> <i>Ona nie daje mi spokoju.</i>
logiczny	Wyrażony rzeczownikiem w dopełniaczu, pojawia się w zdaniach oznaczających brak, ubywanie lub przybywanie czegoś, a także wtedy, gdy określany jest przez niektóre liczebniki.	<i>Zabrakło mi cukru.</i> <i>Pięcioro uczniów zachorowało.</i>
domyślny	Nieobecny w zdaniu, ale wynika z formy osobowej orzeczenia lub z poprzednich wypowiedzi.	<i>Wróciliśmy do domu (my).</i> <i>Pospiesz się! (ty)</i>
szeregowy	Szereg wyrazów będących jednym podmiotem.	<i>Marta i Małgosia przygotowują dekorację sali.</i>
towarzyszący	Zbudowany z kilku słów, z których pierwsze występuje w mianowniku, a następne w innym przypadku.	<i>Marek z Zosią pojadą na obóz.</i>

Zdarza się, że w zdaniu podmiot nie jest obecny i nie wynika z formy osobowej czasownika ani z poprzednich wypowiedzi. Jest to **zdanie bezpodmiotowe**. Mamy z nim do czynienia w następujących sytuacjach:

- **orzeczeniem jest nieosobowa forma czasownika zakończona na -no i -to albo nieosobowa konstrukcja z „się”** – podkreślają one, że nadawca nie wie, kto jest wykonawcą czynności, lub nie chce tego ujawnić, np. *Skradziono mój samochód.* *Uprasza się o ciszę.*
- zdanie **dotyczy niektórych zjawisk atmosferycznych**, np. *Grzmi.*
- nadawca informuje o **pewnych stanach fizycznych lub psychicznych**, np. *Mdli mnie.*
- **orzeczeniem jest wyraz o funkcji orzeczenia**: *szkoda, można, trzeba, warto* itp., np. *Trzeba go nagrodzić.*

Zdanie bezpodmiotowe – zdanie pozbawione podmiotu, a mimo to stanowiące jasny i pełny komunikat.

Określenia – części zdania, które określają podmiot, orzeczenie bądź inne określenie, np. *Pies głośno szczeka.* Są to przydawki, dopełnienia i okoliczniki.

Przydawka

Przydawka – część zdania, będąca określeniem rzeczownika. Najczęściej oznacza właściwość przedmiotów lub osób, których nazwami są rzeczowniki, np. *Skończyłem czytać ciekawą książkę (jaką?).* Przydawka może być wyrażona przymiotnikiem, imiesłowem przymiotnikowym, rzeczownikiem, zaimkiem przymiotnym, liczebnikiem lub wyrażeniem przymiowym. Odpowiada na pytania: *jaki?, który?, czyj?, ile?, czego?, z czego?*

TYPY PRZYDAWEK		
Nazwa	Objaśnienie	Przykłady
przymiotna	Wyrażona wszystkimi częściami mowy, które odpowiadają na pytania przymiotnika.	<i>Zobaczył <u>spalony</u> dom (jaki?).</i> <i>Przypomniała mi się <u>twoja</u> historia (czyja?).</i>
liczebna	Wyrażona liczebnikiem.	<i><u>Siedmioro</u> dzieci bawi się w piaskownicy (ile?).</i> <i><u>Drugie</u> zadanie sprawiło mi kłopot (które?).</i>
przymiowa	Wyrażona wyrażeniem przymiowym.	<i>Kup mi sweter z <u>wętny</u> (jaki?).</i>
rzeczowna	Wyrażona rzeczownikiem.	<i>Bolesław <u>Chrobry</u> został królem w 1025 r. (jaki?)</i>
rzeczowna dopełniaczowa	Wyrażona rzeczownikiem użytym w dopełniaczu.	<i>Dobre wykonanie <u>pracy</u> sprawia przyjemność (czego?).</i>

Dopełnienie

Dopełnienie – część zdania, będąca określeniem czasownika. Stanowi jego uzupełnienie, gdyż odpowiada na narzucone przez ten czasownik pytania, np. *Wczoraj sfotografowałem (kogo? co?) babcię*. Dopełnienie może być wyrażone rzeczownikiem, zaimkiem rzeczownym, wyrażeniem przyimkowym, przymiotnikiem lub przysłówkiem. Odpowiada na pytania przypadków zależnych, czyli wszystkich przypadków poza mianownikiem i wołaczem: *kogo? czego? komu? czemu? kogo? co? kim? czym? o kim? o czym?*

Wśród dopełnień można wyróżnić:

- dopełnienie bliższe** – przy zamianie zdania ze strony czynnej na bierną staje się ono podmiotem, np. *Marek napisał wypracowanie. Wypracowanie zostało napisane przez Marka*.
- dopełnienie dalsze** – zamiana taka jest niemożliwa, np. *Dyrektor pogratulował nagrodzonym uczniom*.

Okolicznik

Okolicznik – część zdania, najczęściej będąca określeniem czasownika. Informuje o okolicznościach czynności, podając: *gdzie? kiedy? jak? dlaczego? w jakim celu? pod jakim warunkiem? mimo czego coś się dzieje?* Okolicznik może być wyrażony rzeczownikiem, zaimkiem przymiotnym, wyrażeniem przyimkowym, przysłówkiem, imiesłowem przysłówkowym.

Typy okoliczników		
Nazwa	Pytania	Przykłady
okolicznik miejsca	gdzie? dokąd? skąd? którędy?	<i>Urodził się w Sosnowcu. Wrócił stamtąd.</i>
okolicznik czasu	kiedy? odkąd? dokąd? jak długo?	<i>Wczoraj byliśmy w kinie. Śnieg prószy od rana.</i>
okolicznik sposobu	jak? w jaki sposób?	<i>Janek najszybciej wbiegł na metę. Uczę się wiersza na pamięć.</i>
okolicznik stopnia i miary	jak? w jakim stopniu? jak bardzo?	<i>Ania jest nadzwyczaj pracowita. Męcę się bardzo szybko.</i>
okolicznik przyczyny	dlaczego? z jakiego powodu?	<i>Płakała z powodu dwójki. Wskutek pożaru stracili cały dobytek.</i>
okolicznik celu	po co? w jakim celu?	<i>Idę po ziemniaki. Przyszedłem zwrócić pieniądze.</i>
okolicznik warunku	pod jakim warunkiem? w jakim wypadku?	<i>W razie deszczu weźcie parasol. W wypadku choroby możesz przesunąć termin egzaminu.</i>
okolicznik przyzwolenia	mimo co? pomimo czego?	<i>Wygrał mimo kontuzji. Wbrew zakazom palił papierosy.</i>

Kompletny zestaw na egzamin ósmoklasisty!

Szybko i pewnie do celu!

Znamy pytania na test i mamy na nie odpowiedzi!

.....

Egzamin ósmoklasisty – Repetytorium Język Polski to książka, z którą przygotujesz się do egzaminu szybko, sprawnie i z gwarancją sukcesu! Znajdziesz tutaj **wszystkie wymagane zagadnienia**, a przede wszystkim precyzyjne **omówienia lektur obowiązkowych**, zawierające dokładnie te informacje, które będą potrzebne. Po każdej lekturze możesz sprawdzić swoją wiedzę dzięki zestawom pytań dokładnie takich, jak na teście – szukaj **pewniaków na test**! Oprócz tego książka zawiera **dział dotyczący form pisemnych, z przykładami i ćwiczeniami**, które pomogą ci się przygotować. Nowoczesna, dynamiczna i kolorowa szata graficzna uprzyjemni i przyspieszy naukę!

Tylko z nami zdasz egzamin!

ISBN 978-83-8186-187-8

9

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl